

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ  
ВІТЧИЗНЯНОЇ  
ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ**

**Збірник наукових праць  
Рівненського державного гуманітарного університету**

**Випуск 34**

**Рівне – 2022**

УДК 94(477) + 94 (100)  
А 43  
ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 34. Рівне: РДГУ, 2022. 162 с.

## РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

### *Головний редактор:*

**Постоловський Руслан** – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

### *Відповідальний редактор:*

**Шеретюк Валерій** – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

### *Редакційна рада:*

**Давидюк Руслана** – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

**Жарна Криштоф** – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

**Киридон Алла** – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

**Троян Сергій** – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

**Фісанов Володимир** – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

### *Члени редколегії:*

**Галуха Любов** – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

**Жилюк Сергій** – доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

**Майзнер Роберт** – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

**Соммер Ханна** – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

**Степанков Валерій** – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

**Стоколос Надія** – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

**Чухліб Тарас** – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

**Швецова-Водка Галина** – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

**Шеретюк Руслана** – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 24 листопада 2022 р.*

**Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: Серія КВ №15857-4329Р**

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,  
факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,  
isf\_rdgu@ukr.net <http://fipmv.rv.ua/>  
© Рівненський державний гуманітарний університет, 2022

## ТРАВМА ГОЛОКОСТУ У СВДЧЕННЯХ ЖЕРТВ

Роман Михальчук

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33028, м. Рівне, вул. Чорновола, 76,а

e-mail: e-mail: r.mykhalchuk@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9313-4830>

**Мета статті** – проаналізувати психологічні наслідки Голокосту та травми, які отримали євреї внаслідок пережитого геноциду (на прикладі мізоцьких євреїв). **Методологія дослідження** ґрунтується на принципах історизму та наукової об'єктивності. Використано спеціально-історичні методи. Застосовано проблемно-хронологічний, історико-порівняльний методи. Важливе значення мав метод усної історії.

**Наукова новизна.** Проаналізовано свідчення мізоцьких євреїв та вперше висвітлено їхні спогади про травму, яку вони отримали під час Голокосту.

**Висновки.** Історії поневірянь євреїв під час Голокосту довго лишалися непочутими та прихованими навіть від близького кола осіб. Травматичні наслідки геноциду відобразилися на їхньому фізичному та психічному здоров'ї, мали вплив на подальше життя

**Ключові слова:** Травма Голокосту, Мізоць, євреї, гетто, усні свідчення, жертва.

**The purpose of the article** is to analyze the psychological consequences of the Holocaust and the trauma suffered by Jews as a result of the genocide (using the example of Mizot Jews). **The research methodology** is based on the principles of historicism and scientific objectivity. Special historical methods were used. Problem-chronological, historical-comparative methods are applied. The oral history method was important. **Scientific novelty.** The testimonies of Mizot Jews were analyzed and their memories of the trauma they suffered during the Holocaust were highlighted for the first time. **Conclusions.** The stories of the wanderings of the Jews during the Holocaust remained unheard and hidden even from a close circle of people for a long time. The traumatic consequences of the genocide were reflected in their physical and mental health, and had an impact on their future lives.

**Key words:** Holocaust trauma, Mizoch, Jews, ghetto, oral testimony, victim.

Мізоць – одне з численних волинських містечок, де відбувся Голокост. За різними підрахунками 13–14 жовтня 1942 р. тут загинуло від 1700 [13, с. 587] до 3700 євреїв [3, л. 6; 4, арк. 196-196 зв.]. В історіографії Голокосту Мізоць відомий світлинами розстрілу жертв та повстанням в місцевому гетто [9; 11]. Однак не всі євреї гинули під час «вирішення єврейського питання», частина рятувалася в лісах та селах, в сусідів та знайомих. Дослідник Олександр Круглов зазначає, що в Мізоці врятувалося 50% євреїв [9, с. 75; 11, с. 115]. Хоча такі дані потребують уточнення.

В післявоєнні роки євреї, які врятувалися від геноциду ділилися спогадами про пережите. Чимало таких історій зберігається в Інституті візуальної історії та освіти фонду Шоа університету Південної Каліфорнії в США. Дана колекція містить шістнадцять відеосвідчень англійською, українською, російською, іспанською, португальською, чеською, польською мовами та івритом. Опитування проводилося серед євреїв та не євреїв – тих, хто рятував жертв Голокосту в Мізочі. Частина з таких історій автором проаналізована та опублікована [7; 8; 10].

Зазначимо, що пережитий жертвами травматичний досвід мав вплив на подальше життя врятованих євреїв. Моше Перлюк пишучи спогади після Голокосту через 18 років не мав душевного спокою: *«Біль не зменшився, а рана не загоїлася. Неможна уникнути кошмару, в якому мільйони, включаючи мою сім'ю, були вбиті тому, що вони були євреями, і нацисти вирішили їх ліквідувати* [14].

В єврейських сім'ях не було прийнято обговорювати пережиті події та розповідати про трагедію нащадкам. Як зазначав Лоуренс Браун, про Голокост в його родині не можна було запитувати: *«Я мало знав про своє коріння в Мізочі, за винятком того, що невідомі жахи обрушилися на нашу сім'ю під час Другої світової війни та зруйнували родини моїх дідуся та бабусі по материнській лінії. Про це не можна було запитувати. Знання приносило лише біль... Ми не знали імен тих, хто загинув у нашій родині. Ми нічого не знали про дитинство наших бабусі та дідуся у штетлі. Усі ми були жителями Чикаго, наші батьки були жителями Чикаго, а тягар Голокосту несли лише наші дідусь та бабуся»* [2, с. 6].

Більшість євреїв, які вижили після Голокосту, – емігрували в інші країни. Еміль Голдбартен зміг виїхати спочатку в Польщу (Лодзь), а в 1947 р. в Німеччину. В Берліні він перебував в таборі для переміщених осіб в американській зоні. Згодом з дружиною переїхав в США, хоча спочатку мріяв оселитися в Ізраїлі. Еміль відкрив там магазин одягу. Мав двоє дітей та двоє онуків [15].

Ісаак Розенблат потрапив в Польщу. Спочатку перебував у Лодзі в дитячому будинку, а потім в Кракові. Після погрому в Кельце він не хотів залишатися в цій країні і переїхав до Чехословаччини, а звідти до Австрії. Згодом потрапив в Італію і опинився у м. Сельвіно в дитячому будинку.

Розенблат мав намір переселитися в Палестину, але друг Фукс переконав його спочатку їхати в Америку. В 1948 р. вони потрапили до Аргентини і почали працювати у текстильній галузі, де шили брюки. Про Голокост для родичів нічого не розповідав, доки не вмовила внучка. Він зазначав: *«Намагаюся не згадувати, але це неможливо. Це повертається завжди, повертаються ці спогади. Мої діти до цієї розповіді нічого не знали про мене, тому що я ніколи не хотів розповідати про те, що насправді сталося у моєму житті... Скільки разів я дивився смерті в обличчя. Тільки я вірю в це, і я також не хочу, щоб вони прожили своє життя, думаючи про те, що сталося зі мною. Я не можу зрозуміти, як і чому вони зробили це з нами? Чому?... Як це можливо, щоб людина могла бути такою жорстокою? Гіршою, ніж тварини,*

гіршою, ніж тварини. Як це може бути? До сьогоднішнього дня, після усього того, що сталося, я сам не можу в це повірити. Ось чому я не хотів обговорювати це зі своїми дітьми, а найменше, зі своїми онуками» [16].

Також він не хотів розповідати про пережиті події друзям в Аргентині: «Я намагався ніколи не розповідати про ці речі. Тому що, я повторюю: я сам не можу в це повірити... Я завжди намагався уникати цих речей. Не знаю, чому. Тому що, коли приходять спогади, наступного дня я почуваю себе погано і перебуваю у стресовому стані. Я знаходжусь у стані сильного стресу, думаючи про те, що сталося з моїми близьким і з усіма тими, хто нас оточував. Не знаходячи відповідь на питання: Чому? Тому що до цього часу я не зрозумів, чому? Мені сьогодні 67 років, а я продовжую жити, не розуміючи цього, мій розум не може це збагнути. Я пропустив це через себе, через свою плоть і кров, але не можу зрозуміти цього, так що я думаю: «Як це може зрозуміти хто-небудь, хто не пережив цього?». На запитання інтерв'юера: «Ви думаєте, що цей Ваш особливий життєвий досвід, який Ви пережили у дитинстві, залишив відбиток на Вашому житті дорослої людини?» Розенблат дав ствердну відповідь: «Думаю, що так. Завжди залишається відбиток. Тому що ці речі неможливо забути. Як би людина не намагалася стримати це, але там, всередині, завжди є мрії, іноді спомини, які приносять погані спогади, я так думаю. Мені здається, що це завдає мені шкоду. Іноді я нервую і не знаю чому, можливо з цієї причини, коли до мене приходять спогади і я не можу стримати те, що зі мною відбувається» [16].

Меїр Вейтфройд переїхав до Польщі, а після погрому в Кельце переїхав до Німеччини: «Після погрому у Кельце, я не чекав навіть години. Тієї ночі я втік, взявши двомісячну дитину та дружину, а її батьки залишились у Польщі разом із сестрою». В Німеччині він зустрів тих, хто брав участь у знищенні Мізоцького гетто (називає одного з них речником зондерфюрера, який приходив з головою міста просити викуп). Згодом переїхав в Ізраїль, де отримав професію сантехніка. З дружиною разом виховали дві доньки та двоє онуків<sup>1</sup>. Голокост вплинув на фізичне та моральне здоров'я: «Я бачу сні, я не можу забути те, що пережив. Останнім часом, коли вийшов на пенсію, не можу забути, я кричу вночі. Я плачу вночі, я приймаю ліки від нервів. Я дуже нервовий, нерви залишились від Голокосту... Я кричу вночі, коли бачу, як нас оточили у гетто, пройшли той шлях, ті рви, розстріли... Що залишилося. Мене з батьками вбито в лісі. Не можу забути... Коли нас привели з площі Ринок до яру – цього я не можу забути. Це зі сльозами. Я завжди, коли я кричу, то я плачу» [17].

Джордж Ганзберг оселився в США в 1949 р. В 1945 р. виїхав до Львова, потім в Краків, а згодом до Берліну. Приїхавши з дружиною в США (Бостон), вони з дружиною вважали за злочин після Голокосту мати дітей: «Ми були винятком, тому що в таборах було повно дітей. Кожен день хтось народжував, кожен день – нове народження, кожен день щось відбувалося - діти, діти і діти, і ми були винятком. Ми думали – навіщо? Все, через що ми

---

<sup>1</sup> USC SFI VHA, 38537, Me'ir Veltfroynd.

*пройшли, навіщо народжувати, щоб нарікати [дитину] на те саме горе знову. Нам знадобилося дванадцять років, щоб завести дітей, у нас з'явилися діти аж у 1956 році в Америці. Отже, у кожного свій погляд на ті самі речі. Люди відчували одне, ми обидва відчували інакше, що марно мати єврейських дітей» [18].*

В 1992 р. Джордж Ганзберг з групою 18 вцілілих євреїв відвідав Мізоч: *«Містечко не перебудовували, цукровий завод був на місці... Майже нічого не змінилося, і це було для мене дуже несподіваним, тому що раптово все виглядало таким чужим, таким провінційним... Коли я згадую штетл – це насправді дуже щасливі спогади, дуже хороші спогади, так що раптово ви приходите і бачите, що люди живуть інакше, але при цьому вони дуже щасливі» [18].*

Клер Борен з матір'ю та вітчимою переселилися в м. Здолбунів, а згодом виїхали в Польщу в м. Лодзь. Звідти переправилися до Берліну, де прожили три роки. Там вдалося вивчити їдиш та іврит. В 1949 р. переїхала в США, де мешкала двоюрідна сестра. Закінчила коледж в Квінз на спеціальність історії. Одружилася з Адамом Бореном, з яким мала двоє дітей. В 1975 р. в Нью Йорку відвідала конференції присвячену другому поколінню (Голокосту), що стало певним пробудженням і вона вирішила працювати з тими, хто вижив та другим поколінням. В 1998 р. відвідала Мізоч: *«Містечко виглядає так само, як і 60 років тому, там все ще немає води. Дороги все ще вкриті бруківкою» [19].* На сьогодні Клер Борен займається творчістю (малює аквареллю) через відновлення пам'яті про Голокост [12]. У роботі як професійного художника вона відновила спогади про цей досвід через свої твори абстрактного мистецтва. Під час семінарів Клер демонструє свої роботи та ділиться своїм свідченням про Голокост. В своїх спогадах вона зазначала: *«Я раніше малювала аквареллю, і я завжди це робила на місці, чи то пейзажі, чи, знаєте, гарні сади або ж вікторіанські будинки, дуже щасливі кольори, але останнім часом я почала робити колажі».*

Найяскравішим спогадом під час Голокосту для неї стала публічна страта євреїв на шибениці за контрабанду їжі до гетто. Вона за цим спостерігала з гетто і відклалося в пам'яті на все життя. В дорослому житті ці спогади вплинули навіть несвідомо на її творчість – картини, які малювала: *«Я була в майстерні і піймала себе на тому, що малювала навіть не усвідомлюючи того, що роблю. І це, звісно, дуже резонує з тим, що я робила колись. Якщо подивитись на темні кольори та нігті, криваві нігті, на мотузку та на інші речі, про які я навіть не здогадувалася, що малюю їх, проте вони, очевидно, утворюють ту тривожну картину, яка символізує все те, через що я пройшла... поки я це komponувала, то зрозуміла, що насправді відтворюю те повішання, свідком якого я стала в дитинстві. І потім я почала видряпувати фігуру справа, фігуру людини, яку вішали...І це, безумовно, відтворює в моїй пам'яті той момент, коли я дивилася у вікно і бачила людину на шибениці в центрі містечка» [19].*

Однією з врятованих є Асія Раберман, яка на сьогодні проживає в США. Останній раз в Мізоч навідувалася в 2019 р. [5]. Асія веде активний спосіб

життям, займається волонтерством, бере участь в освітніх заходах. Зокрема, в співпраці з Інститутом досліджень Голокосту та прав людини ім. Ольги Ленгель виступає перед вчителями Польщі, Україні, Литві, Греції, Італії та США. В 2019 р. брала участь в семінарі про Голокост для учителів Литви [1]. 2021 р. дала свідчення про Голокост в Мізочі [6].

Отже, безпосередні жертви Голокосту, які розповідають історії свого порятунку свідчать про пережитий жахливий досвід. Такі історії довго лишалися непочутими та прихованими навіть від близького кола осіб, родичів. Далеко не всі жертви готові були поділитися досвідом пережитого. Травматичні наслідки Голокосту відобразилися на їхньому фізичному та психічному здоров'ї, вплинули на уклад життя. Багато з них потребували психологічної допомоги та реабілітації.

### Джерела та література

1. Ассія Раберман, яка пережила Голокост, розмовляє з учителями в Литві. Режим доступу: <https://vimeo.com/656548410>
2. Браун Л. Відлуння з Мізоча: зниклий штетл. / пер. з англ. Д.Аладька. Рівне: ПП «Формат-А», 2020.
3. ГАРФ, ф.-7021, оп. 71, спр. 59.
4. ДАРО, ф. Р-534, оп. 1, спр. 3.
5. Історія Асії: пережила Голокост відвідує рідне місто в Україні. Режим доступу: <https://vimeo.com/425838656>
6. Лист Асії Раберман до Романа Михальчука від 14 грудня 2021 р. *Архів Романа Михальчука*.
7. Михальчук Р. Відеосвідчення Праведниці народів світу Марії Мосійчук як джерело вивчення Катастрофи та місцевої історії. *Голокост і сучасність*, № 10, 2011. С. 97–165.
8. Михальчук Р. Заслужено життям. *Наукові записки Рівненського обласного краєзн. музею*. Рівне: РОКМ, вид. О. Зень, 2009. Вип. VII. С. 76–84.
9. Михальчук Р. Мізоч: трагічні сторінки історії. 1939–1955. Вид. 2-ге, доповнене. К : Видавничий дім «Кондор», 2022. 344 с.
10. Михальчук Р. Порятунки євреїв в Мізочі під час Голокосту у свідченнях жертв: відеоджерела Інституту візуальної історії та освіти фонду Шоа університету Південної Каліфорнії в США. Пам'ять нетлінна: Голокост на теренах нашого краю. Науковий збірник «Велика Волинь». Матеріали Міжнародної науково-краєзнавчої конференції (Бердичів, 13–14 вересня 2021 р.). Вип. 62 / Упоряд. П.С. Скавронський. Бердичів: ФОП Мельник М.М., 2021. С. 226–238.
11. Михальчук Р. Смерть і виживання під час Голокосту: терени сучасної Рівненщини. Рівне : Волинські обереги, 2022. 272 с.
12. Моє мистецтво: відновлення моєї пам'яті про Голокост. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=YA5tRQ1QIRM>
13. Холокост на території СРСР: енциклопедія, гл. ред. И.Альтман, 2-изд. Москва: РОССПЕН, «Холокост», 2011.

14. «Thoughts about the Holocaust Era» by Moshe Perliuk, the First Immigrant from Mizoch» by Reuven Melamed in Memorial Book of Mizoch Retrieved from: <https://www.jewishgen.org/Yizkor/Mizoch/Mizu221.html#Page229>
15. USC SFI VHA, Testimony 07722. Emil Goldbarten.
16. USC SFI VHA, Testimony 38507. Isaac Rozenblat.
17. USC SFI VHA, Testimony 38537, Me'ir Veltfroynd.
18. USC SFI VHA, Testimony 46431. George Ganzberg.
19. USC SFI VHA, Testimony 18572. Claire Boren.

### References

1. Assiia Raberman, yaka perezhyla Holokost, rozmovliaie z uchyteliamy v Lytvi. Rezhym dostupu: <https://vimeo.com/656548410>
2. Braun L. Vidlunnia z Mizocha: znyklyi shtetl. / per. z anhl. D.Aladka. Rivne: PP «Format-A», 2020.
3. HARF, f.-7021, op. 71, spr. 59.
4. DARO, f. R-534, op. 1, spr. 3.
5. Istoriia Asii: perezhyla Holokost vidviduie ridne misto v Ukraini. Rezhym dostupu: <https://vimeo.com/425838656>
6. Lyst Asii Raberman do Romana Mykhalchuka vid 14 hrudnia 2021 r. Arkhiv Romana Mykhalchuka.
7. Mykhalchuk R. Videosvidchennia Pravednytsi narodiv svitu Marii Mosiichuk yak dzherelo vyvchennia Katastrofy ta mistsevoi istorii. Holokost i suchasnist, № 10, 2011. S. 97–165.
8. Mykhalchuk R. Zasluzheno zhyttiam. Naukovi zapysky Rivnenskoho oblasnoho kraiezn. muzeiu. Rivne: ROKM, vyd. O. Zen, 2009. Vyp. VII. S. 76–84.
9. Mykhalchuk R. Mizoch: trahichni storinky istorii. 1939–1955. Vyd. 2-he, dopovnene. K : Vydavnychy dim «Kondor», 2022. 344 s.
10. Mykhalchuk R. Poriatunok yevreiv v Mizochi pid chas Holokostu u svidchenniakh zhertv: videodzherela Instytutu vizualnoi istorii ta osvity fondu Shoa universytetu Pivdennoi Kalifornii v SShA. Pamiat netlinna: Holokost na terenakh nashoho kraiu. Naukovi zbiryk «Velyka Volyn». Materialy Mizhnarodnoi naukovo-kraieznavchoi konferentsii (Berdychiv, 13–14 veresnia 2021 r.). Vyp. 62 / Uporiad. P.S. Skavronskiyi. Berdychiv: FOP Melnyk M.M., 2021. S. 226–238.
11. Mykhalchuk R. Smert i vyzhyvannia pid chas Holokostu: tereny suchasnoi Rivnenshchyny. Rivne : Volynski oberehy, 2022. 272 s.
12. Moie mystetstvo: vidnovlennia moiei pamiaty pro Holokost. Rezhym dostupu: <https://www.youtube.com/watch?v=YA5tRQ1QIRM>
13. Kholokost na terrytoryi SSSR: entsyklopedyia, hl. red. Y.Altman, 2-yzd. Moskva: ROSSPIeN, «Kholokost», 2011.
14. «Thoughts about the Holocaust Era» by Moshe Perliuk, the First Immigrant from Mizoch» by Reuven Melamed in Memorial Book of Mizoch Retrieved from: <https://www.jewishgen.org/Yizkor/Mizoch/Mizu221.html#Page229>
15. USC SFI VHA, Testimony 07722. Emil Goldbarten.
16. USC SFI VHA, Testimony 38507. Isaac Rozenblat.
17. USC SFI VHA, Testimony 38537, Me'ir Veltfroynd.



18. USC SFI VHA, Testimony 46431. George Ganzberg.  
19. USC SFI VHA, Testimony 18572. Claire Boren.

**УДК 94:329.7 (477.81) «1941/1944»**

**РІВНЕНСЬКА «ПРОСВІТА» У ПЕРІОД НАЦИСТСЬКОЇ  
ОКУПАЦІЇ (1941–1944 рр.)**

**Віктор Іванчук**

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33027, м. Рівне, вул. Пластова 34

e-mail: ivanchukvictor12@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9972-8514>

У статті досліджено діяльність українського культурно-освітнього товариства «Просвіта» в Рівному – центрі рейхскомісаріату «Україна» та визначено основні напрямки його роботи в умовах воєнного часу.

**Ключові слова:** Друга світова війна, Рівне, рейхскомісаріат «Україна», нацистський режим, «Просвіта».

**RIVNE «PROSVITA» DURING THE NAZI OCCUPATION (1941–1944)**

The article examines the activity of the Ukrainian cultural and educational society «Prosvita» in Rivne which was the center of the Reich Commissariat «Ukraine» and identifies the main directions of its work in wartime conditions.

The significance of the results of the activities of «Prosvita» at each historical stage cannot be overestimated. Their work during the German occupation is no exception.

The policy of the occupiers towards the enlightened was studied, and the difficulties in the society's work during this period were highlighted.

**Key words:** World War II, Rivne, Reichskommissariat «Ukraine», Nazi regime, «Prosvita».

**Мета дослідження** полягає у висвітленні самоорганізації українців щодо відновлення роботи культурно-освітнього товариства «Просвіта» у екстремальних умовах нацистського режиму.

**Виклад основного матеріалу.** Історичні витoki просвітянської організації сягають 1860-х років, коли у Галичині серед молоді української інтелігенції, зароджується нова суспільно-політична течія, представники якої ставили за мету проведення просвітницької праці задля збереження та розвитку національної духовності всього українського народу.

У Надніпрянській Україні «Просвіта» з'явилася пізніше, після революційних подій 1905 року. Широкого сталого розвою просвітянський рух набирає з 1917 року – початку Української революції. Саме тоді, у Рівному створився гурток свідомих українських інтелігентів, які разом із надніпрянцями

**ЗМІСТ**  
**РОЗДІЛ І**  
**ІСТОРІЯ УКРАЇНИ**

<b>Озимчук Олег</b> АРХЕОЛОГІЧНІ СВІДЧЕННЯ КОЛАПСУ БРОНЗОВОГО ВІКУ .....	3
<b>Федоришин Микола</b> УЧЕНЬ ПИСАРЯ МИХАЙЛА САНОЦЬКОГО В КОНТЕКСТІ ТВОРЕННЯ ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО ЄВАНГЕЛІЯ .....	8
<b>Гурбик Андрій</b> ДЕРЖАВНА СЛУЖБА АНТОНА ЖДАНОВИЧА: УЧАСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧИХ КОМІСІЙ (1651–1656 рр.) .....	14
<b>Кравчук Назар</b> АНЕКСІЯ КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ МОСКОВСЬКИМ ПАТРІАРХАТОМ 1686 РОКУ .....	25
<b>Пазюра Наталка</b> РОДИННА ІСТОРІЯ СТОРОЖЕНКІВ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ НА ТЛІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ .....	29
<b>Чиж Анастасія</b> ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ ДЕПУТАТА ІV ДЕРЖАВНОЇ ДУМИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ТИВОНЧУКА МИХАЙЛА ПАВЛОВИЧА (СТЕПАНСЬКА ВОЛОСТЬ РІВНЕНСЬКОГО ПОВІТУ) .....	34
<b>Рушак Владислав</b> ДІЯЛЬНІСТЬ В. ЛИПИНСЬКОГО НА ДИПЛОМАТИЧНОМУ ФРОНТІ ПІД ЧАС НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 РОКІВ ...	37
<b>Доброчинська Валентина</b> ВОЛИНСЬКІ МУЗЕЇ ЯК ОСЕРЕДКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ (1921–1939 рр.) .....	46
<b>Залужна Світлана</b> СВІТОВА РЕАКЦІЯ НА КАРАЛЬНІ ЗАХОДИ ПРОТИ УКРАЇНЦІВ ГАЛИЧИНИ .....	52
<b>Михальчук Роман</b> ТРАВМА ГОЛОКОСТУ У СВІДЧЕННЯХ ЖЕРТВ .....	62
<b>Іванчук Віктор</b> РІВНЕНСЬКА «ПРОСВІТА» У ПЕРІОД НАЦІСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941–1944 рр.) .....	68

**Десятничук Ілля**  
ОЛЕКСАНДР ОГЛОБЛИН У РОЗБУДОВІ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРИЧНОЇ  
НАУКИ В США .....72

**Опанасюк Тетяна**  
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО СЕГМЕНТУ  
РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ .....76

## **РОЗДІЛ II** **ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ**

**Долганова Марина, Озимчук Олег**  
ДВА ВЕКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНТОЛЕРАНТНОСТІ ФРАНЦУЗЬКОГО  
СУСПІЛЬСТВА В XII–XIII СТОЛІТТЯХ .....87

**Постоловський Руслан**  
ВНУТРІШНЬО ПАРТІЙНА БОРОТЬБА У ВКП(Б) 1926–1927 РОКІВ .....95

**Слесаренко Андрій**  
УКРАЇНСЬКІ ПОВСТАНЦІ В ЧЕХОСЛОВАЦЬКОМУ КІНЕМАТОГРАФІ  
1950-Х РОКІВ .....113

**Сухий Володимир, Северова Ольга**  
ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТЕОРІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ .....117

**Плюта Наталія**  
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ ТА ЇЇ МІСЦЕ В  
МАЙБУТНЬОМУ СВІТІ .....124

**Жук Микола, Северова Ольга**  
ГЕНЕАЛОГІЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ .....131

**Кундеус Оксана**  
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА  
ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РФ .....139

**Рожко Василь**  
СТАНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІДЕЙ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ: АНАЛІЗ  
ВЧЕНЬ АЛЬБЕРТА ВЕЛИКОГО І ВІНСЕНТА З БОВЕ.....149

**Ліннік Юрій**  
ЦІННОСТІ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА .....152

ISSN 2519-1942



## **НАУКОВЕ ВИДАННЯ**

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

### **ВИПУСК 34**

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 24.11.2022 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Зам. № 254/1. Ум. друк. арк. 11,19.

**ISSN 2519-1942**

**Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 34. Рівне, 2022. 162 с.**

**УДК 94(477) + 94(100)**

**А 43**

**ББК 63.3 (4Укр)**

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2022